

головним чином зернового, тваринництва - м'ясо – молочного напрямів. Розвинуті садівництво, виноградарство, баштанництво. Промислові центри: Берислав, Нововоронцовка, Високопілля та інші.

Галузі спеціалізації Приморського підрайону – металообробка, харчова, легка та промисловість будматеріалів. Зрошуване землеробство (вирощування озимої пшениці, кукурудзи на зерно, овочево – баштанних, винограду та фруктів). Промислові центри: Генічеськ, Скадовськ, Новоолексівка.

Література:

1. Географія Херсонщини: Навчальний посібник / Пилипенко І.О., Мальчикова Д.С., Єрмакова С.Л. та ін. – Херсон, ПП Вишемирський В.С., 2007.-221с.
2. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навч.посібник.-Одеса: Астропринт, 2005.-623 с.
3. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: Навч.посібник.-Одеса:Астропринт, 2009.-540 с.
4. Географический энциклопедический словарь. Понятия и термины / Гл.ред.А.Ф.Трещников.-М.:Сов.энциклопедия, 1988.-432 с.
5. Промисловість Херсонщини у 2007 році: Головне управління статистики у Херсонській області.:Херсон, 2008

ТОНКА Ю. В.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОБОТИ З ТЕМАТИЧНИМИ КАРТАМИ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ В 9 КЛАСІ

Засоби навчання невід'ємна частина учбового процесу. Вони широко застосовуються при формуванні теоретичних та практичних знань, вмінь та світобачення, а також є базою організації самостійної роботи школярів.

Сучасна програма з географії, а також предметів, які вивчаються в шкільному курсі диктують нові методи вивчення та засвоєння учнями матеріалу, тим самим відходячи від традиційних форм роботи.

Шляхи і засоби підвищення якості викладання дуже різноманітні. Широко застосовується наочність. Її функції залежать від дидактичної мети та її застосування. Наочність виступає:

- джерелом нових знань і уявлень про географічні об'єкти, явища, процеси;
- ілюстрацією певних теоретичних положень;
- способом розвитку мислення учнів і розумінням існуючих причинно-наслідкових зв'язків;
- посібником для самостійної пізнавальної роботи;
- способом інструктажу, повторення, узагальнення, систематизації, порівняння;
- способом контролю знань, вмінь, навичок з географії.

Саме таким наочним посібником є карта. Вона задовольняє всі вище перераховані якості.

Карта виступає важливим чинником, який об'єднує фізичну, соціальну та економічну географію.

Підвищення картографічних знань і вмінь учнів – безперечно актуальне питання сучасної шкільної географії. Отже, робота з тематичними картами на уроках географії є актуальною проблемою в наш час.

Проблемою використання та роботи з картами на уроках географії займалися багато відомих вчених, учителів географів. Наприклад, такі вчені як Р. І. Сосса, В. А. Барановський, А. П. Золовський, Т. І. Козаченко, Л. Г. Руденко, О. Я. Скуратович, П. Г. Тищенко, Л. З. Ємузова. Ці вчені в своїх статтях висловлюють думки про те, що карта є необхідним засобом навчання географії, особливий вид образотворчого мистецтва, що відображає наукову інформацію.

Деякі автори приділяють темі картографії цілі книги. Це О. М. Куприн, О. М. Бермент, М. В. Андрєєв, Г. Ю. Грюнберг, О. О. Лютій, В. П. Буданов та інші. Вони розглядають карту як самостійний ефективний засіб навчання, інструмент пізнання навколишнього світу, просторову образно-знакову модель. Деякі з цих авторів розробили систему вправ для роботи з картами.

Ряд авторів в книгах по методиці викладання географії приділяють вивченню карт та прийомам роботи з ними певні теми та розділи. Це такі вчені як В. О. Коринська, М. О. Максимов, В. П. Голов, С. Г. Кобернік, В. О. Юрков, Баришева та інші.

Карта посідає у навчанні учнів географії центральне місце. На велике значення карти у навчанні географії вказували ще відомі географи-методисти ХІХ ст. Н. Раєвський і А. Бризголов: «карти потрібні для усвідомлення і кращого збереження в пам'яті географічних відомостей» та «щоб учень...дивлячись на карту, робив правильні висновки».

У 1928 році в своїй книзі «Район і країна» В. П. Семенов-Тянь-Шанський писав: «Карта є альфа і омега всіх географічних уявлень (тобто «початок» і «кінець» географічних досліджень). Якщо в інших науках вона має тільки службове значення, в географії вона – все і без неї кроку ступити не можна. Вона важлива не тільки від малюнків, але навіть важливіша від самого тексту, тому що говорить інколи набагато більше, яскравіше, наочніше і лаконічніше найкращого тексту кожному, хто вмє в ній розбиратися» [5].

М. М. Баранський назвав карту другою мовою географії, підкреслював, що карта є головним засобом наочності у формуванні географічних уявлень і понять [1].

Великого значення картам у навчанні учнів географії надавали В. П. Буданов, В. Г. Жерделі, О. О. Половин кін. Питанням використання карт присвячені праці Й. І. Заславського, М. М. Яковлева, М. П. Откаленка, багато статей в журналах «Географія в школі», «Географія та основи економіки в школі» [3].

Карта – це особливий спосіб відображення дійсності у вигляді просторової моделі, що містить багато відомостей для вивчення географії. Сучасні дослідження географічних наук неможливі без тематичних карт. Як наочний посібник карта дає змогу вивчати й оглядати будь-які за розміром території.

Карта виступає важливим чинником, який об'єднує фізичну, соціальну та економічну географію.

Метою роботи з картами на уроках географії є:

- формування в учнів знань про карту як модель земної поверхні, що відображає просторові і часові особливості певної території або явища;

- вміння користуватися картою як джерелом знань;

- сприяння розумового розвитку дітей (розвитку уяви, просторового та абстрактного мислення) [2].

У методиці викладання географії виділяють три цілі, які досягаються вивченням географічних карт та роботою з ними: навчити школярів розуміти, читати та знати карту.

Розуміти карту – це означає освоїти головні властивості географічної карти. Для досягнення цієї цілі у шкільному курсі передбаченні теми по знайомству з картою.

Читати карту – означає вміти розпізнавати географічну дійсність по її зображенню на карті. Процес читання карти дуже складний і його треба виконувати у два етапи:

1 – вивчення пояснювального апарату карти (назва, легенда, масштаб);

2 – вивчення змісту карти.

Знати карту – означає пам'ятати, ясно уявляти по пам'яті розміщення, відносні розміри та форму об'єктів, які вивчаються у курсі географії.

Також до цілей вивчення та до роботи з картами відноситься здобуття школярами картографічних навичок.

В наш час актуальним питанням є також інтеграція картографічних знань і компетенцій у курсі шкільної географії. Безумовно, що і раніше вони займали певне місце у курсах фізичної і соціально-економічної географії; існувала ціла низка розробок та рекомендацій із засвоєння картографічних понять та уявлень, формування окремих картографічних умінь (особливо з використанням різних тематичних карт). Але в умовах переходу до нової парадигми освіти питання про місце, роль і методи формування картографічних компетенцій учнів у географічних курсах вимагають перегляду.

Наприкінці ХХ століття поняття картографії було збагачене за рахунок остаточного оформлення такого напрямку, як тематичне прогнозне картографування, цілями якого є використання картографічних моделей не з метою вивчення дійсності, відображеної на картах, а з метою прогнозування різноманітних природних та соціально-економічних явищ та процесів.

У чинній програмі з географії знання, вміння та навички картографічних напрямків представлені у різних об'ємах і мають різний рівень методичної розробки та забезпечення.

Прогнозне тематичне картографування – у програмі не представлене і методично не розроблене. Його включення у курси шкільної географії (особливо у старших класах) є навчальною необхідністю. Це дасть змогу через можливість прогнозування процесів розвинути екологічне мислення і творчі здібності учнів, зорієнтувати їх на активну життєву позицію, спрямовану на перетворення світу відповідно до потреб суспільства і відповідальність перед ним за його результати [6].

Для кожного географічного курсу розроблені географічні атласи. Це збірники навчальних тематичних карт, що містять відповідні

характеристики окремих об'єктів, діаграми, таблиці, картосхеми. Атлас – посібник, який використовується переважно для самостійної роботи учнів [2].

Вивчення географії України здійснюється у 8 – 9 класі і спрямоване на формування цілісної науково-географічної картини своєї держави.

Як би не проходив урок географії, він повинен бути проведений з використанням географічної карти. Вивчення економічної і соціальної географії України в школі відведено на 9 клас. Шкільна географія 9 класу розглядає населення країни, господарство, і все це в сукупності створює базу для формування в школярів наукових діалектичних поглядів на природні та суспільні явища, формуючи завдяки роботі з картою, уміння орієнтуватись в просторі та мати більш глибоке уявлення про місцезнаходження певних об'єктів. До головних понять, що розкривають світоглядні ідеї економічної географії, належать: географічне положення, природний комплекс, ресурси, як база для розвитку промисловості, склад населення, трудові ресурси, взаємодія природи і людини [4].

Географія України – єдиний курс взагалі, де в повному обсязі поєднуються фізико-географічні та економіко-географічні знання на одному об'єкті вивчення. Це дає можливість не теоретично, а на практиці втілити в життя ідею органічної єдності географічної науки, взаємозалежності природи, людини і господарства.

Крім значної різноманітності за масштабом, при засвоєнні курсу неминуче виникне потреба у використанні карт дуже відмінних за змістом, а також у порівнянні та аналізі карт природи, населення, господарства, екологічної ситуації тощо.

При вивченні економічної географії учень повинен навчитися аналізувати та читати соціально-економічні карти, встановлювати залежність у розміщенні господарства від природних умов по комплексній тематичній карті, давати по картам економіко-географічну характеристику країни, району, промислового вузлу та міста, складати картограми та картодіаграми на контурних картах.

Добре допомагає у вивченні програмного матеріалу вивчення номенклатури, постійне знаходження на карті об'єкту, який обговорюється. Використання легенди карти, як першого помічника у читанні карти.

Під час фронтальної перевірки можливе додаткове завдання для учня біля дошки з індивідуальним завданням по знаходженню географічного об'єкту, взаємозв'язків у розташуванні.

На уроках географії України в 9 класі використовуються тематичні карти, а саме карти суспільних явищ. Ці карти охоплюють наступні теми: населення, економіка, господарство, наука, освіта і культура, обслуговування і охорона здоров'я, політика і адміністративний поділ території, історія розвитку суспільства і культура.

Отже, можна сказати, що для учнів робота з географічною картою замінює безпосереднє вивчення території країни, та характерних рис, притаманних даній території. При цьому розвивається просторова уява учнів. Робота з учбовими картами дає можливість учням використовувати картографічний метод вивчення явищ, який вони можуть використовувати і після закінчення школи. Аналізуючи зміст карт і спів ставляючи його, учні використовують та розвивають логічне

мислення: вони спів ставляють зв'язки між явищами, здійснюють порівняння, виявляють причинно-наслідкові зв'язки, проводять узагальнення. Більшість самостійних робіт учнів у процесі навчання географії, у тому числі і творчих, опирається на карту.

Вчителю треба пам'ятати, що жоден урок з географії не повинен проходити без використання картографічного матеріалу – вершини географічних знань.

Завдання вчителя на уроках географії у 9 класі – удосконалити вміння аналізувати і зіставляти карти, читати і складати графіки, діаграми, картограми, картосхеми; сформувати та закріпити вміння складати комплексні, фізико-географічні, економіко-географічні характеристики окремих об'єктів, територій, країн за інформацією, що закладена в картографічних матеріалах, у тому числі об'єктів, які попередньо не вивчалися учнями; знати та вільно знаходити на картах географічні об'єкти, що вивчаються у всіх курсах шкільної географії.

Література:

1. Баранський Н. Н. «Методика преподавания экономической географии», М., Учпедгиз. 1960. с – 437.
2. Кобернік С. Г. та ін. Методика викладання географії в школі: Навчально-методичний посібник. – К.: Стафед – 2, 2000. – 320 с.: іл., картосхеми.
3. Методичне забезпечення на уроках географії України //Журнал: «Географія та основи економіки», №1., 98., ст. 6 – 9.
4. Наукові записки Херсонського відділу Українського географічного товариства. Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2008. – Вип. 4. – 120 с.
5. Сушкін Ю. Г. Экономическая география: история, теория, методы, практика. М., Мысль, 1973. – 270 с.
6. Фідія Н. М. Методика формування картографічних (просторових) компетенцій учнів. //Географія. Видавнича група «Основа», 2008. - №13 – 14. с. 32 – 34.

ТУМАНЕНКО К.

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПОВІТРЯНОГО СЕРЕДОВИЩА ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Однією з найгостріших екологічних та соціальних проблем є забруднення атмосферного повітря антропогенними джерелами (промисловість, транспорт, опалювальні системи). Щорічно в атмосферу викидається велика кількість різноманітних речовин, кожна з яких небезпечна для живих організмів і завдає шкоди матеріальним цінностям (будівлі, споруди, дорожні покриття тощо), наносячи великі економічні збитки. Антропогенне забруднення атмосфери становить лише незначну частку від загального забруднення, що виникає внаслідок природних явищ і процесів (пилові бурі, виверження вулканів, лісові пожежі тощо), але саме цей тип забруднення має найбільш негативний вплив на навколишнє середовище.

Застосування недосконалих технологій, відсутність надійних та ефективних очисних споруд, збільшення кількості автомобілів призвели до критичного стану атмосферного повітря. Рівень технологій у більшості виробництв української промисловості та сучасний стан